

Fariseere, skriftlærde og saddukeere

Fariseere

- Navnet betyr “utskilt”.
- Mer enn 6000 fariseere på Herodes den stores tid.
- Ser ut til å ha blitt en bevegelse i Makkabeertiden (100-tallet f.Kr.)
- Paulus og Josefus er det nærmeste vi kommer skrifter av fariseere, men ingen av dem skriver som en fariseere eller for å presentere fariseismen.
- Holdt seg til “overleveringene fra fedrene” (den muntlige Torah) i tillegg til Moseloven. Apg 22:3, 26:5, Gal 1:13f.
- De var utdannet i loven. I NT var mange skriftlærde også fariseere.
- Fromme mennesker. Paulus sier at han var “plettfri” i sin rettferdighet ifølge loven (Fil 3:5f). Luk 18:11f legger også vekt på at de fokuserte på å adlyde budene. Men også rabbiene ser ut til å ha vært klar over at det fantes hyklere blant dem.
- Renhetsforskriftene var veldig viktige for dem. Idealet var å følge de kultiske lovene for renhet også utenfor tempelet, spesielt ang. måltider. Tiende og sabbat var også viktig.
- I Johannesevangeliet (etter år 70) står fariseerne fram som jødernes ledere (spes. 12:42).

Fariseere og skriftlærde

- Står flere ganger fram som én gruppe i Matteus, har de samme meningene og blir anklaget for de samme tingene (Matt 23). Matt 5:20 og 12:38 snakker om dem med én bestemt artikkel. Det er språklig mulig å oversette “grammateis kai pharisai” som “skriftlærde, det vil si fariseere”.
- Luk 11 er delt mellom de to gruppene. Lukas skiller også mellom dem i 5:30 og Apg 23:9. Samme med Markus, som snakker om “de skriftlærde blant fariseerne” (2:16, 7:1, 5).
- Trolig ikke synonymmer. “Fariseer” angir et parti, “skriftlærd” er et yrke. De fleste skriftlærde var fariseere, og mange fariseere var skriftlærde, men det betyr ikke at de var synonymmer.
- Men likevel trolig nesten synonymmer. Kanskje var fariseernes ledere skriftlærde, og en stor del (mesteparten?) av alle skriftlærde var fariseere.

Saddukeere

- Først og fremst knyttet til presteskapet og templet.
- Flere eksempler av prester som var saddukeere (også fariseere var prester). Trolig var mange av yppersteprestene før år 70 saddukeere. Jesus ble trolig dømt etter saddukeernes lover. Alle saddukeere var trolig ikke prester, men det kan ha vært et “overklasse”-parti. Ikke så mange men fra aristokratiet.
- År 70 førte til deres undergang, og det ser ut til at de forsvant kort tid etter dette.

Forskjeller mellom saddukeere og fariseere

1. Hovedforskjellen: Den muntlige Torah. Denne var viktig for fariseerne, mens saddukeerne ikke holdt seg til den. De avviste ikke alle lover som ikke ble funnet i den skriftlige loven, men de ga dem ikke samme autoritet som loven.
2. Oppstandelsen: De avviste oppstandelsen i Dan 12:2 fordi det var skrevet lenge etter Moses.
3. Engler og ånder: Apg 23:8 tolkes ofte som 3 ulike temaer, men kanskje er engel/ånd et tillegg til oppstandelsen. Meningen blir da at de ikke trodde på noen som helst oppstandelse, verken i form av en åndelig eksistens etter døden eller i form av en oppstandelse med en himmelsk kropp (som englene).

4. Ypperstepresten og røkelsen på Forsoningsdagen:
 - Saddukeerne mente han skulle tenne den før han gikk inn i Det aller helligste.
 - Fariseerne mente han skulle vente til han hadde kommet inn.
 - Ulike tolkninger av 3 Mos 16:2, 12f.
5. En datters arverett. En manns datter eller hans sønns datter? Loven gir ikke svar på dette (4 Mos 27:8ff).
 - Fariseerne: Sønnens datter var den rettmessige arvingen.
 - Saddukeerne: Arven skal deles mellom datteren og sønnens datter.
6. En slaveeiers ansvar for noe hans slave har ødelagt:
 - Saddukeerne: Eieren var ansvarlig ut fra ansvaret for en okse (2 Mos 21:28ff).
 - Fariseerne: Ikke ansvarlig fordi slaven kan tenke og ta ansvar.
7. Hvordan urenhet overføres:
 - Saddukeerne: En strøm av vann overførte urenhet hvis strømmen går fra et urent til et rent objekt.
 - Fariseerne: Uenige.
8. Hellige bøkernes urenheter:
 - Fariseerne: Hellige skrifter gjorde hendene urene ved berøring.
 - Saddukeerne: Latterliggjorde dette fordi fariseerne ikke sa det samme angående kjetterske bøker.
9. Rensing av den sjuarmede lysestaken:
 - Fariseerne rensket den.
 - Saddukeerne latterliggjorde dette og sa det var unødvendig fordi den stod i et rom hvor bare prester hadde adgang.

Konklusjon: De var uenige om tolkningen av noen avsnitt i loven. Ingen av dem kan sies å være mer tro mot teksten enn den andre gruppen.

Lars Olav GjØra, oktober 2007